

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Sønderjydsk Maanedsskrift

Udgivet af Historisk Samfund for Sønderjylland
ved Cl. Eskildsen og H. Lausten-Thomsen.

INDHOLD:

1. Nic. C. Nielsen: Min Sang.
2. J. Hansen: Bonden Peter Hansen i Rørkær.
3. F. Gribsvad: Salmebogsstriden i Agerskov.
4. M. Michelsen: Et Pladespænde fra Vikingetiden.
5. Cl. E.: A B C-Remser.
6. C. Ludvigsen: Krybskyttehistorier fra Als.

Nr. 2. — 1. AUGUST 1932. — 9. Aarg.

KJØBENHAVNS HANDELSBANK

KJØBENHAVN

ETABLERET 1873

Aktiekapital (fuldt indbetalt) . . . Kr. 50.000.000

Reservefond - 31.016.061

FILIALER I:

AABENRAA - AARHUS - ESBJERG - GRAASTEN
HADERSLEV - HORSSENS - KALUNDBORG - ODENSE
RANDERS - RØNNE - SØNDERBORG - TOFTLUND
TØNDER - VIBORG - VARDE

Biler udlejes

altid pæne og under paalideligt

Førerskab.

Ogsaa over Grænsen.

H. Jensen Toft

Richtsensgade 4 Tønder

Tel. 255.

Bil-

Traktor — Motor — Maskin

Smøre-

Olier

Fedt, Vognsmørelse, Gear-
kasselolie og Drivremme

kun Ima Kvaliteter

CARL BORCH

Tønder

Telf. 44

H. P. Lorentzen

V. J. Lund's Eftfl.

Bogbinderi og
Protokolfabrik

TØNDER

Østergade 40 Telf. 106 Over Gaarden

Alt Bogbinderarbejde
udføres hurtigt og solidt.

1. August 1932.

Pastor emeritus NIC. CHR. NIELSEN

f. 1. 4. 1848. — † 4. 7. 1932.

MIN SANG

MIN SANG den er som Markens Blomster smaa,
Der sig med Havens ej i Pragt kan maale,
Ved andres maa den klejn og ydmyg staa
Og kan med den ej Sammenligning taale.

Vær kun, min Sang, som Markens Blomster smaa,
Man plukker dem, har dem en Stund for Øje,
Saa skal vel ogsaa du din Læser faa,
Hvem dine Rim et Øjeblik fornøje.

Ja, vær, min Sang, som Markens Blomster smaa,
Der os Guds Skaber-Herlighed afmale,
Thi deri skal, min Sang, din Ros bestaa:
Du skal bevinget om Vor Herre tale.

Af Nic. C. Nielsen, dengang Sognepræst i Højrup, under Navneskjulet „Nemo“ (Ingen) i „Nyt og Gammelt“. Læsning til Kristelig Folkekalender for Nordslesvig, for Aaret 1882. Breklum. Trykt og forlagt af „Kristelig Boghandel“.

BONDEN PETER HANSEN I RØRKÆR

AF SOGNEPRÆST J. HANSEN, HOSTRUP

DEN ÆLDSTE SLÆGT I HOSTRUP SOGN, SOM ENDNU SIDDER PAA Fædreens gamle Stavn, er vistnok den, som Sognefoged *Nis Petersen* i Rørkær tilhører. De ældste Slægtled har i Reglen ikke haft Efternavnet „Petersen“, da Sønnerne fik dette efter Faderens Fornavn med et vedhængt „—sen“ og Døtrene ligeledes med et vedhængt „—datter“.

Den ældste i Slægten, som kendes, er Gotzen Christensen. Han nævnes som en af de to Kirkejurater fra 1641 til mindst 1645. Sønnen, som hed Chresten Gøtzensen eller Gottschesen, var ogsaa Kirkejurat (1684 til mindst 1689). Saa følger Slægtledene: Peter Chrestensen, Hans Petersen med Tilnavnet „Titzholm“, født 1679 og død 1747; Peter Hansen, født 1734 og død 1796; Hans Petersen, født 1770 og død 1840; Nis Feddersen Petersen, født 1814 og død 1864; Hans Petersen, født 1845 og død 1909; Nis Petersen, født 1875.

Peter Hansen (født 1734) har brugt Pennen meget flittig og ogsaa optegnet en Del om sit eget Levnetsløb. Foran i de forskellige Skrive- og Regnebøger har han skrevet flere gode Ordsprog, tildels paa Latin. F. Eks.: Du skal snart dø! — Lær at dø, fordi Evigheden følger efter! — Lev, at du maa leve! — Min Jesum slipper jeg ikke, Herre Jesu! du est min, jeg er din. Forlad mig ikke, slaa ikke Haanden af mig! — Her timelig, hisset evindelig — derefter rette dig!

Peter Hansen har nedskrevet følgende om sit Levned (frit oversat): I Aaret 1734 den 2. September, blev jeg — Gud være takket derfor i Evighed — født i Rørkær med sunde Lemmer og af kristelige Forældre, som straks sørgede for, at jeg blev døbt med Igenfødselsens Bad til Renselse fra min medfødte syndige Urenhed. Derved blev jeg delagtig i Samfundet med den treenige Gud, paa det jeg maatte tjene ham i hellig Oprigtighed alle mit Livs Dage og efter denne Tid blive

en Medarving til det evige Liv. Derfor holdt mine Forældre mig senere ogsaa i Skolen, først hos Hans Skolemester og dernæst hos dennes Efterfølger Chr. Jessen.

I Aaret 1744 lod Gud om Vinteren en Komet, en Stjerne med et langt Ris komme tilsyne paa Himlen. Hver Nat var den synlig, for at enhver deri maatte erkende en Trusel fra Gud for Syndens Skyld. I Vinteren derefter kom da ogsaa den nye Kvægsyge, som begyndte i Vestre omkring Mortensdag. I Marts 1745 kom den til mine Forældres Gaard, og alt vort Kvæg, som var 400 Rigsdaler værd, døde. Denne Syge kom i 4 Vintre efter hinanden og er siden da optraadt oftere; om den nogensinde vil ophøre igen, ved den kære Gud.

I Aaret 1747 den 21. April behagede det Herren over levende og døde at bortkalde min Far ved en salig Død fra Timeligheden til Evigheden og at hensætte min Mor i Enkestanden. Jeg og min Broder — som var 3 Aar yngre end jeg — blev derved faderløse; dog Gud har været vor Fader. Herren tugter vel, men han trøster ogsaa igen.

Den 23. Marts 1751 blev jeg taget til Landmilitsen og maatte lige fra Skolen gaa over til Krigseksersits. Men da min Broder derhjemme hensov salig i Herren den 8. Maj, blev jeg — fordi jeg nu var eneste Barn — fri for Soldatervæsenet efter Trefjerdingaars Forløb.

I Aaret 1752 blev jeg — paa 3. Paaskedag — konfirmeret af Pastor Eichel i Hostrup Kirke og modtog Søndagen derefter for første Gang vor Herres Jesu Christi Legeme og Blod i Alterets Sakrament.

I Aarene 1760 og 1761, da der forberedtes en Krigsrustning mod Muscov (Moskwa), leverede vi — 3 Læs Hø og 3 Læs Halm pro Plov Land — Fourage til de nordiske Dragoner, som laa i Angel i forskellige Byer, som f. Eks. i Tved, Ulsby, Klapholt og Rygg. Da jeg engang skulde køre et Læs Hø til Ulsby, væltede Læsset paa denne Side Flensborg ned over mig, saa jeg blev liggende derunder. Havde Guds Øje ikke været over mig, var jeg blevet derunder. Men han har hjulpet ud af al Nød, og han vil ogsaa hjælpe mig herefter indtil mit salige Endeligt.

I Aaret 1762 blev Liv-Kompagniet af det oldenborgske Regiment den 7. Oktober indkvarteret i Rørkær By. Vi fik en gammel Kommander-Sergent med Kone og Datter i Kvarter og blev saaledes fri for de menige Soldaters Spektakel. Regimentet drog først afsted igen den 4. Juni 1763.

I Aaret 1766 den 23. Oktober blev jeg pludselig syg. Først fik jeg Feber og derefter Svindsot, saa jeg tænkte, at det gik til Ende med mig.

Til min Sjæls Beroligelse, til Styrkelse af min Tro og til Forsikring om mine Synders Forladelse nød jeg den hellige Nadver. Men det

behagede Herren over Liv og Død at lade mig leve, saa jeg 1767 omkring Kyndelmisse fik min forrige Sundhed igen.

I Aaret 1769 indtraadte jeg d. 29. Juni i Ægtestanden med Gunder Nissdatter fra Kalebøl, født den 10. Juni 1740.

(I dette Ægteskab fødtes 7 Børn: Hans f. 1770, † 1840; Niss Hanssen f. 1772, † ugift i Bremsbøl 1830; Anders f. 1774, † samme Aar; Karsten f. 1775, † 1779; Jeng Maria f. 1778, † 1780; Kjestina Margrethe f. 1781, † 1836 i Bremsbøl; Ingeborg Titzholm f. 1783, † 1794.)

1773 fik jeg 14 Dage før Jul slemme Smerter i mit højre Ben. Det blev dog ved Guds Hjælp bedre igen før Paasken 1774, saa jeg blev rask igen.

(I Aaret 1779 maa Kvægsygen atter have grasseret, da der i P. Hansens Papirer findes en Opregning af Kreaturer, som han 1780 maatte købe, efter at Smitten var ophørt, nemlig: 1 et Aars Stud, som havde haft Sygen, købt hos Lass Hansen for 10 Rigsd. 5 Skill., en dito af Hans Petersen for 10 Rigsd. Den 11. Marts købt 4 Stude af Paul Marcussen i Wittegaard for 36 Rigsd. Den 27. April en Ko af Eskel Hansen i Holm for 10 Rigsd. 8 Skill. Den 9. Maj 4 Stude af Hans Karstensen i Jejsing for 45 Rigsd. Seks Stykker af Math. Haustedt i Holt, nemlig 2 Kvier for 39 Rigsd. og 4 Kalve for 31 Rigsd. 4 Stude af Lass Hansen for 28 Rigsd. og 4 Stude af Hans Kromand for 31 Rigsd. Ialt købte han for 238 Rigsd. 13 Skill.)

I Aaret 1780 blev jeg meget trangbrystet. Det varede næsten to Aar, før det atter blev noget bedre; men da jeg den 6. Juli 1782 kørte forbi Solvig Mølle, manglede der kun et Haarsbred i, at jeg havde mistet Livet. Jeg kom dog levende fra det og fik blot min venstre Arm brækket, som blev helbredt igen. Gud ske Lov og Tak, som altid har været mig naadig og har forbarmet sig over mig!

To Aar derefter døde min Mor (Inke Andersdatter fra Bremsbøl, f. 1704) og blev begravet d. 9. Juni. Hendes Ligprædiken blev tagen af Juda Brev det 24. Vers: „Ham, som er mægtig til at bevare eder fra Fald og fremstille eder for sin Herlighed ulastelige i Fryd“. Prædikenen handlede om, hvorledes Gud opholder sine troende.

Udtalen handlede om, at Gud har indplantet en Længsel efter Lykke i alle Mennesker, men mange finder ikke den rette Lykke, hvilket dog ikke er Guds, men Menneskenes egen Skyld. —

Den 14., 15. og 16. Oktober 1786 paalagde Gud mig en Sygdom, saa jeg mente at skulle dø. Men efter nogle Dage vendte Sygdommen sig til det Gode, fordi det behagede den Højeste endnu at lade mig

leve en Tid. Gud hjælpe mig blot, at det maatte blive til hans Ære, mig og mine kære og ogsaa andre til Gavn!

Den 22. Februar 1788 paa St. Peders Dag overfaldt mig ligeledes en saa heftig Trangbrystethed, at jeg — som det saa ud efter — skulde blive i det; men det blev dog lidt efter lidt godt igen.

Den 14. December 1791 kom den samme Sygdom atter helt uforventet, saa at jeg paany tænkte at skulle opgive min Aand. I den paafølgende Nat følte jeg mig dog lettet henimod Morgenstunden, og i Løbet af en Dags Tid gik det mig helt godt igen. Men hvor langt dette timelige Liv skal blive for mig, ved Gud alene.

Omkring Paasken 1792 faldt det ude i Tønder for mine Øren med Døvhed, saa jeg ikke kunde høre sædvanlig Tale. Det samme skete engang for nogle Aar tilbage, og dengang forhjalp Apothekeren i Kloster mig ved Guds Bistand til min Hørelse igen. Derfor gik jeg nu atter til ham, og — jeg kunde gaa bort med min fulde Hørelse. Det var den 25. Juni. Han, som har skabt og opholder alt, Fader, Søn og Helligaand, være Lov og Tak fra Evighed og til Evighed!

Den 19. December blev jeg af Gud atter hjemstøgt med Sygdom og modtog den 27. Dec. her i Huset min Jesu Legeme og Blod i den hellige Nadvere til Styrkelse for min Tro.

Den 30. Dec. ligesom ogsaa ved Nyaar og to Søndage derefter blev der fra Prædikestolen og af Menigheden bedt for mig.

Den 17. Januar 1793 blev det atter bedre med mig. Gud hjælpe mig blot, at den Tid, jeg skal leve endnu, maa tjene til hans Ære, mig og mine til Gavn! —

— — —

Her slutter P. H.s egne Optegnelser. Hans Søn Hans meddeler, at Faderen er hensovet den 23. Nov. 1796 om Aftenen Kl. 10 af Brystsyege og „einen Fluss beim Kopf.“ Han havde i lang Tid lidt deraf, men laa kun 4 Dage stadig til Sengs. Fire Uger før hans Død var han til Herrens Bord i Kirken, og Dagen før hans Død blev der holdt Forbøn for ham i Menighedens Forsamling.

Den 2. Dec. blev han begravet.

Udtalens Tekst var 1. Mos. 49, 33: „Der Jakob var kommen til Ende med at byde sine Børn dette, da tog han sine Fødder til sig op paa Sengen og opgav sin Aand og blev samlet til sit Folk.“

Ligprædikenen blev holdt over den 73. Davids Salme Vers 23: „Men jeg vil stedse blive hos dig; du holder ved min højre Haand. Du leder mig efter dit Raad, og derefter optager du mig til Ære.“ —

Til foranstaaende kan jeg, — da min Hustru paa fædrene Side nedstammer fra den her omtalte Gaardejer Peter Hansen Tids-

holm i Rørkær, — give et Par supplerende personelle Oplysninger:
Gaardejer *Hans Petersen Tidsholm*, Forfatterens Fader, var gift med Jenge Andersdatter fra Bremsbøl i Udbjerg Sogn, født 1704, død 2. Juni 1784, Datter af Gaardejer Anders Feddersen i Bremsbøl og Hustru Kjersten f. Johannsen.

Peter Hansens Hustru Gunder f. Nissdatter, f. 10. Juni 1740 og død 23. Februar 1821, var en Datter af Gaardejer Nis Andresen i Kalebøl i Humtrup Sogn og Hustru Margreth f. Petersdatter.

Peter Hansens Datter Kjestin Margreth, f. 15. Marts 1781 og død 6. August 1836, var gift med Gaardejer Lorenz Feddersen i Bremsbøl (f. 22. Januar 1770, d. 8. April 1834). Hendes Datter Maren Feddersen var gift med Gaardejer og Sognefoged Carsten Carstensen Lorenzen i Sød. (Sønner: Gaardejer Carl Lorenzen, Sød, Gaardejer Christian Lorenzen, Sød, Købmand Carsten Lorenzen, Kolding, Købmand S. C. Lorenzen, Tønder).

Peter Hansens Søn, Gaardmand Hans Petersen, Rørkær, f. 8. April 1770, død 20. Januar 1840, var gift med Gertrud Nisses fra Rørkær, f. 27. Nov. 1784, død 13. Okt. 1864, Datter af Gaardmand Nis Feddersen i Rørkær og Hustru Dorthea f. Nansen fra Harris.

Hans Petersens Søn *Nis Feddersen Petersen*, f. 5. August 1814, død 23. Oktober 1864, flyttede 1836 til Korntved. Hans Søn var den kendte Gaardejer Andreas Petersen, Korntved, død under Verdenskrigen. Hans anden Søn Hans Petersen fik Gaarden i Rørkær. Dennes Børn er Gaardejer Nis Petersen, Rørkær, Gaardejer Christian Petersen, Rørkær, og Anne Christine, gift med Gaardejer Carl Posselt, Møgel-tønder.

Gaardejer Nis Feddersen Petersens Datter Ida Magdalene blev gift med Gaardmand Lorenz Paulsen Thomsen i Holm. (Søn: Gaardmand Bahne Thomsen i Holm). En anden Datter Mathilde blev gift med Gaardejer Johannes Hansen i Vollerup, en tredje Datter Margrethe med Gaardejer Martin Hostrup i Jejsing.

Her er kun skitseret et Par af Linierne for at vise, hvorledes Bonden Peter Hansen, hvis Selvbiografi foranstaaende er meddelt, er Stamfader til mange nulevende Slægter i Sønderjylland.

Peter Hansen kom ogsaa til at give Stamslægten paa Gaarden i Rørkær og Korntved Navn, idet Struensees Forordning af 1771 paabød, at Slægtsnavnene i Sønderjylland ikke mere maatte skifte.

Cl. E.

SALMEBOGSSTRIDEN I AGERSKOV VED F. GRIBSVAD.

I AGERSKOV SOGNS LIBER DATICUS HAR PASTOR KNUD AAGAARD givet følgende Fremstilling af

*Den evangelisk-christelige Psalmebogs Indførelse i Agerskov Kirke
Nytaarsdag 1813.*

Første Advent Søndag den 29. November 1812 sagde jeg paa Prædikestolen: „Da jeg anser det for min Pligt, at jeg bør bidrage til at bringe den evang.-christl. Psalmebog i Brug ved den offentlige Gudsdyrkelse, saa har jeg til den Hensigt anskaffet en Deel af disse Psalmebøger og gjør herved det Forslag: at vi, med Guds Hjælp, vil begynde næstkommende Nytaarsdag at synge af denne Psalmebog her i Kirken. Dersom nogen har gyldige Grunde at indvende herimod, da vilde den være saa god at anmelde saadant for mig inden idag 8te Dage. Hvo, som ikke inden den Tid gjør Indsigelse, bliver anset for, at han stiltiende samtykker. Jeg har for megen Agtelse for mine Sognefolk til, at jeg kan troe, at Fordom eller Uvidenhed skulde lægge Hindring i Vejen for denne gode Sag. Den Hindring, som Fattigdom kunde foraarsage, skal jeg søge at hæve derved, at enhver af de fattigste Familier skal blive forsynet med en Psalmebog uden Betaling. De som imidlertid ville købe Bøger hos mig, kan jeg overlade saavel smaastilede som storstilede for 12—14—15—17 Sk. Stykket.“ — Næste Søndag gjorde jeg følgende Erklæring:

„Da indtil idag ikkun 36 Personer have meldet sig hos mig og erklæret sig for den gamle Psalmebog, og dette Antal er ubetydeligt imod det langt større Antal, som enten mundtlig eller stiltiende har samtykket den nye Psalmebogs Indførelse, saa forbliver det ved den tagne Bestemmelse, at den nye Psalmebog bliver indført her i Kirken næstkommende Nytaarsdag.“

Biskop Hjort havde ved Visitats her i Kirken afvigte Sommer erklæret sig for den nye Psalmebog og gjort opmærksom paa dens Fortrin for den gamle. Han havde ogsaa tilstaaet mig, at jeg af Kirkens Capital maa modtage 100 Mk., for derfor at købe Psalmebøger til de Fattige og til Skolerne. — Af de 36 Personer, som i den bestemte Tid havde erklæret sig imod, vare 21 af Baulund. Det var dog langt fra, at Dumhed og Gjenstridighed tilfredsstilledes ved det, som var skeet. Denne Egn's Tænkemaade begunstiger ikke et saadant Forretagende. I Bramdrup og Beftoft saa vel som flere Sogne her i Egnen havde Præsterne forhen arbejdet paa at indføre den nye Psalmebog,

men det gjenstridige Parti havde vundet Seir, og Præsterne maattet give efter. Lignende Udfald ventede man sig her. Visse Personer paa-tog sig at samle Grande og at gaae Hus fra Hus for at samle Stemmer imod mit Forslag. En Dags Tid før Nytaarsdag bragte en Mand mig en Liste paa 104 Navne, som var en verificeret Copie. Jeg tog ingen Hensyn dertil, men blev min Bestemmelse troe. Frimodig men med Forventning af adskillige Tilfælde gik jeg i Kirke Nytaarsdag. Sangen begyndtes i den nye Psalmebog og udførtes med største Orden, lydeligste Deeltagelse og Høytidelighed. Dersom enkelte ikke sang med, saa forholdt de sig dog rolige. Fra fremmede Sogne havde Nysgerighed ført mange Mennesker, saa Kirken var propfuld. Oppositionen vilde efter dette tabte Slag endnu ikke anse sig for overvunden, men vedblev at samle Stemmer og oplægge Raad.

Derefter blev i Februari følgende Ansøgning mig tilsendt fra Biskop Hjort og Amtsprovst Høxbroe, hvorpaa min Erklæring forlangtes, som jeg afgav under 18. Febr. 1813.

Agerskov Sogn d. 8 Jan. 1813.

Til Kongen!

Vore Forfædre for os i mangfoldige Leed og maaske i nogle Seculum har hædret den christne Troe med de saa kaldede Kingos Psalmebøger, dette er ogsaa vedblevet for os og formedelst den daglige Bekjendtskab med samme fra Barndom af, har vi med trygelig Sindsroe lært vores Salighedsvei paa en saa tydelig Maade at kjende, at vi finder dette for en stor Samvittighedsnag, at ombytte dem med andre os ubekjendte Psalmebøger. Saa vidt os er bekjendt, har Deres Kongelige Majestæt bevilliget, at nye Psalmebøger nok maatte indføres, naar Menigheden ved *Stemmer* kunde forenes derom, da det i nogle Aar, i adskillige Sogne er bleven prøvet, og ikke udført, mens er blevet ved det gamle, saa har det dog ikke været Tilfældet hos os, førend nu kort før Nytaar, da vores p. t. Præst Hr. Aagaard, som har været en fem til sex Aar hos os, lod fra Prædikestolen publicere: „at enhver, som havde noget at erindre imod Indførelsen af de nye Psalmebøger, maatte separat give sine Grunde tilkjende inden 8 Dage hos ham, ellers blev de indført paa Nytaarsdag“, hvilket han og iværksatte! Naturlig var denne ansatte Tid meget for kort til, at Sognet kunne erklære sig over en Ting, som det ikke kjendte! Ikke alene at alle Vedkommende ey vare tilstede i Kirken for at høre og begribe Publicandet, mens og burde vi ved nogle Eksemplarer at være instruiet om, at disse Psalmebøger quæst. var passendes, begribelig og tydelig nok for vores enfoldige evangeliske Op-

byggelse. Mens der blev ikke paaseet, ey heller om Muligheden var der at enhver Familie i disse trange Tider havde Evne til strax at anskaffe sig det fornødne Antal. Disse Psalmebøger er os helt ubekjendt, langt fra at bedømme dem som urigtigt, men for os er og bliver det alletid en Samvittighedssag, at fravige det, som har været os fra Ungdom saa kjert og opbyggelig, og imodtage noget, som vi ikke kjender, da vi er overbevist om, at det er ikke deres Majestæts Willie, at sætte religiøse Ting under nogen Tvang! Naar saadant nødvendigt maa omdannes, maa det dog foretages paa en Maade, at ingen derved bør betages deres Rolighed. Mens saadanne Grunde kunde ikke finde Adgang for vores Sjælesørger, som endog nøje maatte kjende vores Forstands Evne. Vi seer os altsaa nødtvungen til at bønfalde Deres Kongelige Majestæt i dybeste Underdanighed: at lade os nyde den Naade og Ret, som i saadanne religiøse Ting os kan tilkomme, og at vi maatte beholde vores Psalmebøger i vores Livstid, og naar et andet at anbefale skulde være nødvendig, at det maatte blive os tilladt, efter Deres Kongelige Majestæts udgivne Villie, at *stemme* over denne vigtige Ting, og at Begyndelsen saa blot maatte indskrænkes paa Ungdommen i Skolen, for at de over lang kunde danes til den fornødne Kundskab, som udfordres til saadanne Omvexling, dog at det ikke maatte gaae videre endsom paa de Pontoppidanske Psalmebøger, som hvor Forandring er skeet, er brugelig paa nogle Steder i her i Omegnen.

Deres Kongelige Majestæts allerunderdanigste p. p.

Peter Hansen Laurrup. Niels Hansen. Laurits Nielsen Dam.

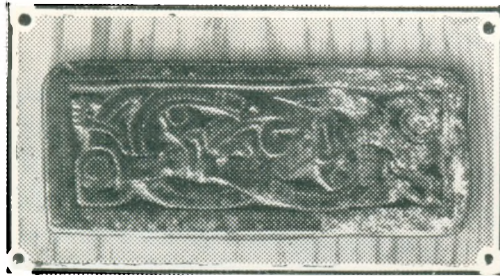
Peter Gaarde nomine, og i Fuldmagt for 114 Beboere af de største Familier, og langd over den halve Deel af Sognets Indvaanere.

— Under 3. April 1813 lod danske Cancellie tilkjendegive Supplicanterne ved Amtmanden: „at der ikke kan agtes paa deres Klage.“

ET PLADESPÆNDE FRA VIKINGETIDEN

AF AMTSLÆGE Dr. M. MICHELSEN, AABENRAA

ORNAMEN-
tiken var
i den saakaldte
efterromerske
tid eller vikin-
getiden præget
af en ejendom-
melig fremstil-

ling af stilise-
rede dyrefigu-
rer, der i sin
udformning
mere tog hen-
syn til ønsket
om kunstnerisk
virkning end til

sansen for lighed eller naturmæssighed. Det er derfor i de sammenslyngede, baandformede dyrekroppe med fordrejede eller delvis manglende lemmer og i de fortrukne og fortegnede hoveder vanskeligt, ja ofte umuligt, at føre kunstnerens motiv tilbage til noget bestemt naturligt forbillede. Formaålet var kun at udfylde en givet flade i overensstemmelse med stilens krav til opnaelse af dekorativ skønhed. Stilarten var fælles vesteuropæisk, men den udformedes herhjemme paa en særpræget og karakteristisk vis. Saadanne udsmykninger finder vi paa saavel vaaben, som beslag og smykker fra hin tid.

Fra denne periode stammer det her gengivne broncesmykke, der er fundet af gartner *Rabe* i hans have ved Hjordkær Station og af ham overladt til lærer *Møller* i Aarslev ved Aabenraa. Smykket er et saakaldt pladespænde, 5,3×2,2 ctm stort. Den ene ende er desværre delvis fortæret af ir; ødelæggelsen skyldes maaske oprindeligt, at smykket har været udsat for paavirkning af ild fra ligbaalet. Paa bagsiden ses rester af 2 øskener eller en øsken og en hage til anbringelse af en naal.

Udsmykningen bestaar i en randgraving, som omfatter 2 ensartede sammenslyngede, baandformede dyrefigurer med en lang hals eller snabel, gennem hvis næb paa den ene side kroppen er trukket, medens det paa det andet dyr ligger ovenpaa kroppen. Ved smykkets ender ses dyrenes hoved med øje samt antydning af forlemmer, medens baglemmerne muligvis skal betegnes ved den krusedulle, som findes ved bagpartiet eller halen.

Alt i alt er det lykkedes den gamle broncesmed at fremstille et smukt udført og tiltalende smykke, muligvis en fæstegave, som det sig hører og bør, i overensstemmelse med modens krav.

M. Michelsen.

ABC - REMSER

A B C

æ Kat løf i æ Sne,
å da den vilde hjemad gaa
da haj den hvie Sokker aa.

(almindelig).

A B C

æ Kat den løf i æ Sne
te æ Hal' gø' ve.

(almindelig).

A B C

nu skal du bare se,
hvor stolt den Skrædder han kan
gaa,
naar han faar Frakken rigtig paa,

D E F

no skær vor Skrædder paa Træf,
han gør det bedste, som han kan,
og det gaar herlig an.

(Anna Linnet, Møgeltønder).

A B C — Anton fåldt i æ Sne,

D E F — Hunden sagde Bjæf,

G H I — Grete stod ham bi.

J K L — saa gik det ret vel,

M N O — da gik de begge to,

P Q R — hjem til Moder kær,

S T U — Drengen skreg uhu,

V X Y — Moder sagde: „Fy,

Z Æ Ø — af Kulde kan man dø.“

(Laurids Petersen, Hjerpsted).

Anders Bager, Chresten Drager,
Ese, Fese, Gammel Hans Jessen.
(fra Felstedskov).

Anders Bager, Chresten Drager,
Esben, Fesben, Gammel Hans.
(fra Daler).

Anders Bager, Chresten Drager,
Ers, Fjers, Gammel Hans i hjel.
(fra Jels).

Anders ager Aal,
Bert bager Brød,
Cidsel siger sandt,
Dort danser dejligt,
Ellen æder Æg,

Frederik frister Folk,

Gertrud gør godt,

Hans horer haardt,

Jep jawer hjem,

Laust løffer let,

Mar'n mælker Mjælk,

Niels napper Nø'e,

Ole ånder ondt,

Peter patter Pigge

q — q — q

(afdøde Fru Lorenzen, Hjerpsted).

En tysk A B C - Remse fra Sønderborg (ca. 1850) med Navne paa kendte Borgere fra den Tid:

Abraham	Luft	Uglspil
Bat	Mit	Vatter
Christian	Neun	Wæver
David	Ochsen	Xkslon
Er	Peder	Ypsilon
Flog	Quelle	Zimmermann
Gen	Rasmus	
Himmel	Selle	
In	Tumbe	
Klarer		

(Thorvald Petersen, Tønder).

KRYBSKYTTEHISTORIER FRA ALS

SAMLET AF C. LUDVIGSEN, AABENRAA

FIRE KRYBSKYTTEHISTORIER.

I.

THOMAS HANSEN AF HAGENBJÆRG (F. OMKRING 1740) VAR EN NAT I lyst Maaneskin paa Spor efter en Hjort nede i Kongens Skov (Nørreskov). Pludselig springer en vældig stor Hund gøende løs paa ham. Han lagde an og skød den lige i Gabet. Han springer derpaa om bag et stort Træ og skynder sig med at faa Bøssen ladt igen. Da han blev gammel, fik han saadan en mærkelig Rysten paa sig, og da Lægen spurgte ham, om han ikke engang var bleven meget bange, svarede han: „Jo, dengang da jeg skød den store Hund nede i Kongens Skov, da blev jeg bange, indtil jeg havde Bøssen ladt igen, men jeg tænker, at de, som var med Hunden, er bleven ligesaa bange som jeg, thi de har nok kunnet mærke, at det var ingen Dreng, der skød, jeg havde et godt Skud i Bøssen“. En anden Gang blev han indhentet af to af Hertugens ridende Skytter, men han sprang over bag et Hegn. De opfordrede ham til at komme over til dem, ellers skød de paa ham. Men han svarede: „Skyd I bare væk, men jeres Pande skal komme til at brænde lige saa tidlig som min.“ Saa blev Skytterne bange og red bort.

II.

To Krybskytter fra Lavensby, der var klædt i Kvindeklæder og sværtet i Ansigtet, overrumplede en Dag en af Hertugens Skytter nede i Hagenbjærg Skov, bandt ham paa Hænder og Fødder og gik derpaa paa Jagt. Da de havde skudt, hvad de vilde og bragt Byttet i Sikkerhed, løste de ham igen.

III.

En Tjenestekarl oppe i Lavensby Johan Pommers havde engang skudt en Hare. Da han gik hjem, laa en af Skytterne, Hans Attesen, og passede paa ham, han forfulgte ham. Johan smed Træskoene og løb ind i en Gaard i Byen. Manden der var ogsaa Krybskytte, og da Skytten vilde revidere, vilde Manden ikke give ham Lov dertil, og imens løb Johan bag ud af Huset og hjem. Men nu havde Skytten taget hans Træsko, og det var Bevis for Tyveriet. Saa skulde han for Retten. Men en Dag fik et Par Venner af Johan, en Bødker og en, der hed Hans Ærøbo, Skytten med ind i en Beværtning. Her sad Skytten og pralede af, at nu skulde Pommers dømmes. Bødkeren stod op og spurgte,

om de ikke skulde gaa udenfor et Øjeblik. De følges ad, og lidt efter siger han til Attesen: Nu kunde han godt gaa ind, han skulde for sig selv. Saa gik Attesen ind, og Bødkeren gaar saa hen og tager Træskoene paa Frammersgulvet og smider dem i Brønden. Da de siden skulde vidne, var Træskoene væk. Det var en gal en. Attesen spurgte, om de ikke vidste, hvor de var blevet af, men de forsikrede, det vidste de ikke. Da han nu kom i Forhør, havde han ikke noget Bevis, og Pommers slap dengang.

IV.

Gamle Hans Møller drak lidt. Han var ogsaa Krybskytte. Det var i Tiden før 48. Hertugen holdt meget af Jagten i Sønderskoven, og der blev derfor passet godt paa. En Aften var Jægerne efter Hans Møller, men de fik ikke fat i ham, kun hans Kasket, som han tabte, tog de med. Den var hvid af Mel. De meldte ham, og han kom for Retten. Her satte de ham Huen paa Hovedet og sagde: „Der har den Kasket siddet mange Gange“. — „Nej, aldrig i mine Dage“, paastod han, og de kunde ikke overbevise ham, og han blev fri.

HAARDFØRE KRYBSKYTTER

Min Moders Tipoldefader Hans Christian Eriksen var Gaardejer i Mels og var Skytte hos Hertugen. Han var meget skrap af Naturen og var altid Krybskytterne forfærdelig paa Pelsen. Saadan var han engang i Skoven ned mod Lavensby Strand, og da opdagede han et Par Krybskytter, som man kaldte Dragonerne (de havde ligget Dragon i Aarhus, det var et Par vældige Karle). Han saa, at de havde skudt en Kronhjort og stod ved den. Eriksen var til Hest. Da de saa Skytten, lod de Kronhjorten ligge og stak af ned mod Stranden. I Skoven kunde de klare sig for Skytten, da han var til Hest og ikke kunde komme saa hurtigt efter dem mellem Træerne. Det var deres Mening at tage en Baad og stikke ud paa Lille Bælt, men der var ingen og gode Raad var dyre. Da Skytten ikke var langt borte, var der ikke andet at gøre end at gaa ud paa Sandrevlerne, saa drev Skytten dem saa langt ud, at de stod i Vand til Halsen med Bøsserne løftede op over Hovedet. Eriksen holdt inde paa Stranden i en stor Kappe og ventede paa, at de skulde komme i Land, men skønt Skytten var haardfør, blev det alligevel ham, der gav tabt til sidst.

Jørgen Eriksen, Oksbøl.

ET ATTENTAT.

Hans Chr. Eriksen var altid hadet af Krybskytterne for sin Haardhed og Snuhed. Han var aldrig nem at slippe fra. Krybskytterne vilde derfor gerne have Ram paa ham, og en Aften han og hans Kone er

ved at gaa i Seng, hører de Puslen udenfor Vinduerne, men har næppe opdaget det, inden der falder et Skud ind gennem Vinduet, og Konen, der lige var ved at gaa i Seng, falder truffet om i Sengen og døde kort efter,

Jørgen Eriksen, Oksbøl.

EN OPERATION.

Nogle Krybskytter havde været paa Jagt i en hertugelig Skov i Nørherred. De opdagede, at der var Ugler i Mosen og stak af ned mod Stranden. Der fandt de en Baad og kom ud paa Sundet. Men Jægerne var saa nær, at de ikke naaede udenfor Skudvidde, inden Jægerne var nede ved Stranden. Der faldt Skud fra Land, og en af Skytterne fik en Kugle i Benet. Det var ved Aftenstid. Krybskytten begyndte at vræle og jamre sig, men Kammeraterne var bange for, at de skulde blive kendte paa hans Røst, og de stikker ham derfor en Klud i Halsen og truer ham med, at hvis han ikke tier, smider de ham ud og drukner ham. Saa tog de fat paa ham og skar uden videre Kommers Kuglen ud af Benet paa ham og undslap denne Gang uden at blive opdaget.

Jørgen Eriksen, Oksbøl.

EN LIST.

I gamle Dage gik det meget strengt til. Jægerne havde Ret til at visitere, naar Folk kom kørende paa Vejen. Over 20 Vogne kunde holde paa Vejen ved Augustenborg uden at kunne komme frem. Saa kom engang en fra Ertebjerg, men han havde taget en Karl til at køre for sig, og sad selv bag i, lidt fint paaklædt, med høj Hat som en Herre. Vejen var spærret, mens de visiterede, men Karlen slog Knald, og Jægeren lod dem gøre Plads for Køretøjet i den Tro, at det var en Herre. Manden havde et Daadyr liggende under Stolen.

Optegnet i Majbølgaard.

EN ADVARSEL.

Skovrider Petersen var en meget streng Mand. Han passede paa Dag og Nat og var tit haard nok imod dem, der blev grebet. Men da engang en Mand skød efter hans Hat, som han havde stukket frem paa en Stok bag ved et Træ, var han fra den Tid mere forsigtig.

Opt. 1857 ved Pastor C. Knudsen, Lysholm.

DEN FALSKE JÆGER.

Det var nogle fiffige Fyre, Jørgen Jessen og hans Broder i Majbøl. De var Krybskytter, og for at have det ene, saa andre ikke skulde gaa ind paa deres Jagt, brugte de Kneb. Naboen havde en Karl, der

havde været med dem. Men da han ogsaa jagede paa egen Haand, fandt de paa Raad. Jørgen Jessen klædte sig ud med høj Hat, et Stykke hvidt Papir for Brystet, med store Støvler og lang Frakke og gaar en Aften i Skumringen hen og nærmer sig til Vogterdrengen fra den Gaard. „Hvad er det for en Knægt af en Karl I har?“ — „Ja, han er fra Kajnæs“, siger Drengen. — Ja, han var ligeglad hvor han var fra. — „Men han gaar paa Jagt.“ — „Nej“, sagde Drengen. — „Hvad gør han ikke, vil du lyve,“ sagde han og traadte nærmere. Jo, et Par Gange havde han da været afsted. „Ja hils ham fra mig, at begynder han paa de Kunster tiere, skal han nok høre fra mig.“ — Saa fjernede han sig og vendte sig lidt om. — „Ved du, hvem jeg er.“ — Nej, det vidste han da ikke. — „Jeg er den lange Jæger fra Vertemine.“ Saa gik Drengen ind og fortalte Karlen det. Og Karlen sagde: „Nu kan det ikke gaa an at jage, nu har den lange Jæger været her.“

Opt. 1906 i Majbølgaard.

EN UHELDIG KRYBSKYTTE.

Matthias Hus i Majbøl var en slem Krybskytte. Han vilde til Augustenborg og skyde Svanerne der, men faldt igennem Isen til Halsen og fik blot „en skidden Gaas at gaa til Majbøl med“, som han udtrykte sig.

Opt. 1906.

EN MILD DOM.

10. Søndag efter Trin. d. 7. Aug. 1774 gik der 4 Karle ud paa Jagt, nemlig Peter Petersen af Elsmark, Hans Hansen af Hagenbjerg, Christen Christensen af Lunden, og en ung Karl Hans Mortensen. De lejede en Husmand Lorentz Lorentzen af Brandsbøl til at sætte dem i sin Baad over til Arnkil for at jage Vildt paa Hertugens Enemærker. Imidlertid kom Jægerne af Augustenborg over dem, fangede Lorentz Lorentzen med sin Baad, hvori man fandt 3 Stykker Vildt; det fjerde havde de skudt, men ladet ligge i Skoven. Jægerne førte Skipperen til Augustenborg, mens Karlene undløb. Den 9. Aug. kom Herredsfoged Tilemann fra Nordborg og Staldmester Johan Andr. Grotvian fra Augustenborg til Hagenbjerg og holdt Forhør over dem, hvorpaa de blev sendt til Augustenborg og efter et Forhør her indsatte i Arrest paa Sønderborg Slot, hvor de sad i 2 Dage. De var bange for at komme i Slaveriet, men den 20. Jan. 1775 fik de deres Dom, at enhver af dem skulde bøde 45 Rdlr.

Optegnet af Pastor C. Knudsen. 1857.

Tønder Amts Centraltrykkeri

Østergade 40

Tønder

Telefon 141

Bog- og Akcidenstrykkeri
Formularlager - Bogbinderi

Vi har endnu et mindre Restoplæg af

Sønderjydsk Centralforenings Festskrift
før Kr. 12,00 — nu 6,00,

Denne smukke og indholdsrige Bog bør ejes af
enhver national Interesseret.

Ligeledes haves endnu:

R. P. Rossen: Danmarks Kongeslægter 1,50,
En udmærket Bog om dette interessante Emne.

Bøgerne tilsendes portofrit fra

HANS BECKS BOGHANDEL

Storeg. (J. N. Jepsen) Tønder

Sønderjydsk Maanedsskrift

Tønder

Postgiro Nr. 9816.

Abonnementspris fjerdingaarlig ved Posten Kr. 1,65, — i
Boghandelen eller frit tilsendt fra Seminarielærer Eskildsen
i Tønder Kr. 1,50.

Hvem ønsker at sælge

„Sønderjydsk Maanedsskrift“ 1. Aargang
(komplet) samt 2. Aargang Nr. 1? . . .
Der betales Overpris.

Tilbud bedes sendt til **Cl. Eskildsen, Tønder.**